

ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ЯПОНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Єремізіна Є. Ю.

*студентка кафедри порівняльної філології східних
та англomовних країн,*

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Інтелектуальна власність людини це об'єкти, які створюються внаслідок інтелектуальної діяльності людини. Дане визначення дуже широке і включає у себе абсолютно все: від простих авторських творів до цілих промислових зразків і комерційних таємниць. Охорона інтелектуальної власності громадянин певної країни – залог процвітання у перспективі, адже креативність завжди була рушієм прогресу, а її захист, в наслідку – невід'ємним правом людини. Отже, законодавчі органи та акти повинні спрямовувати свою діяльність на забезпечення охорони інтелектуальної діяльності своїх мешканців.

Україна та Японія, хоч і належать до різних правових традицій, мають не лише розвинене законодавство в цій сфері на своїх національних рівнях, а й активно імплементують міжнародні стандарти в них.

Основні законодавчі акти, які будуть розглянуті у цих тезах, базуються на трьох міжнародних актах: Паризька конвенція (1883) [8], Гаазька угода (Женевський акт, 1999) [7], та угода TRIPS (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, 1994) [5]. Паризька угода була створена з метою забезпечення уніфікації правової охорони інтелектуальної власності у всіх державах-учасниках, надаючи однаковий рівень захисту як громадянам своєї держави, так і іноземної. Україна доєдналася до конвенції у 1991 р, Японія – у 1899 р. Гаазька угода фактично створила міжнародну систему подання заявок на промислові зв'язки, що дозволяє отримати охорону в кількох країнах одночасно строком на 5 років з можливістю продовження до 15 або 25 років, згідно з національним законодавством, через одну заявку. Україна стала учасницею у 2002, коли Японія – у 2015. ТРІПС уніфікувала стандарти охорони інтелектуальної власності у глобальному масштабі, проголосивши дотримання прав інтелектуальної власності – ледь не основною умовою міжнародної торгівлі. Японія була учасницею більше, ніж Україна – з 1995 та 2008 рр. відповідно.

Розглянемо основні закони щодо охорони авторства та суміжних прав в обидвох країнах. В Україні основним законом є закон України «Про

авторське право і суміжні права» [1], який був прийнятий 01.12.2022 (але набув чинності він лише 01.01.2023 р.), і наразі діє як оновлена версія тотожного закону минулої редакції (1993 р.). У Японії охорону авторського і суміжних прав забезпечує закон 著作権法 (chosakukenhō, або Copyright Act в англійському перекладі) [6], прийнятий 06.05.1970 р. Обидва закони регулюють набуття, здійснення та захист особистих майнових і немайнових авторських та суміжних прав. Згідно з обома актами, захист авторського права надається власнику протягом усього його життя (і 70 років після його смерті) автоматично, без необхідності офіційного реєстрування.

Проте в цих законах є і відмінності. Японське законодавство інколи карає незаконне використання матеріалів, захищеним авторським правом, жорстокіше, ніж українське, з розповсюдженою практикою ув'язнення строком до 10 років, коли українське законодавство обмежується виключно штрафами і компенсаціями до 200 прожиткових мінімумів.

Коли мова заходить про патентне право, українське законодавство покеровується законом «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2], від 15.12.1993, тоді як японське керується одразу двома законами: 特許法 (tokkyohō; Patent Act)[9], для патентів і 実用新案法 (jitsuyōshin'anhō; Utility Model Act) [11], для практичних моделей, обидва від 13.04.1959. Окрім відмінності у розмежуванні систем для регуляції, у Японії існує спеціалізований вищий суд з інтелектуальної власності (IP High Court), коли в Україні справи розглядаються спеціалізованою палатою Касаційного господарського суду. Окрім того, в Україні експертиза винаходів вважається обов'язковою і проводиться без запиту заявника, коли в Японії експертиза та її проведення залишаються за власником, який сам вирішує чи проходити її (але обов'язково протягом перших трьох років від подачі заявки на патент). Також, згідно з японським законодавством, винахід, який був створений на робочому місці, належить роботодавцю, а працівник, який його створив, може отримати компенсацію за відкриття, тоді як в Україні – навпаки: роботодавець може викупити передачу права на патент за винагороду (яка регулюється відповідним контрактом), але початково право власності належить винахіднику. Проте, японське та українське законодавство також розділяють деякі засади з захисту патентного права. Умови для визнання чогось новим винаходом або корисною моделлю однакові, так як і перелік того, що охороні не підлягає. В обидвох країнах патент і, відповідно, його захист надається на 20 років від дати подання заявки з можливим подовженням для фармацевтичних засобів до 25 років. Для корисних моделей ситуація трішки інша – захист на 10 років від подання заявки.

В Україні промислові зразки охороняє закон «Про охорону прав на промислові зразки» [4], від 15.12.1993, тоді як у Японії – 意匠法

(ishōhō; Design Act) [12], від 13.04.1959. Тут японське та українське законодавство мають кардинально різні системи, які перетинаються лише у тривалості охорони з максимальним терміном у 25 років (в Україні мінімальний – 5, коли в Японії він взагалі не передбачений) та можливістю міжнародної реєстрації на основі Гаазької системи, але на цьому схожість закінчується. В Україні задля швидшої реєстрації дизайну перевірок фактично немає, що підвищує ризик виникнення диспутів. Японська система у цьому плані розвинута дещо краще, адже окрім ретельної перевірки у країні є ціла база схожих дизайнів та окремі механізми їх захисту. Окрім того, Японський закон передбачає захист не лише фізичних елементів, а й віртуальних об'єктів, коли Україна лише на шляху інтеграції даного виду об'єктів у своє законодавство.

І, наостанок, про захист торговельних марок. В Україні основним актом є закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3], від 15.12.1993, тоді як у Японії – 商標法 (shōhyōhō; Trademark Act) [10], від 13.04.1959. Обидва закони були створені для захисту як традиційних (словесних, графічних, комбінованих) так і нетрадиційних (звукових, кольорових, запахових, голографічних або анімаційних) торговельних марок протягом 10 років з необмеженими можливостями подовження, проте у Японії цей відлік починається від дати реєстрації, коли в Україні – від дати подання заявки. У Японії за розгляд справ відповідають спеціалізовані суди з інтелектуальної власності, тоді як в Україні – загальні суди та апеляційна палата.

Отже, обидві країни забезпечують належну правову охорону результатів інтелектуальної діяльності, постійно вдосконалюючи її відповідно до викликів нового часу.

Література

1. Про авторське право і суміжн... | від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20/ed20221201#Text> (дата звернення: 13.10.2025)
2. Про охорону прав на винаход... | від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 14.10.2025)
3. Про охорону прав на знаки д... | від 15.12.1993 № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 17.10.2025)
4. Про охорону прав на промисл... | від 15.12.1993 № 3688-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 16.10.2025)

5. AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS. URL:

<https://www.worldtradelaw.net/document.php?id=uraagreements/tripsagreement.pdf> (звернення: 18.10.2025)

6. Copyright Act – Japanese/English – Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4207#:~:text> (дата звернення: 13.10.2025)

7. Geneva Act (1999) (Authentic text). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/285198> (дата звернення: 18.10.2025)

8. Paris Convention for the Protection of Industrial Property URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2014-04/Paris_Convention_0.pdf (дата звернення: 18.10.2025)

9. Patent Act – Japanese/English – Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4097#:~:text> (дата звернення: 14.10.2025)

10. Trademark Act – Japanese/English – Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4032#:~:text> (дата звернення: 17.10.2025)

11. 実用新案法-日本語／英語-日本法令外国語訳DBシステム. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/ja/laws/view/4259#:~:text> (дата звернення: 14.10.2025)

12. 意匠法-日本語／英語-日本法令外国語訳DBシステム. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/ja/laws/view/3269#:~:text> (дата звернення: 16.10.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-13>

**АДВОКАТ ЯК ЗАХИСНИК У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ:
АКТУАЛЬНІСТЬ ПОЗАСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ**

Єфіменко В. Д.

*аспірант кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

У науковому дискурсі, присвяченому дослідженню захисної функції адвокатури та визначенню ролі адвоката як суб'єкта надання правничої допомоги, переважає підхід, який зводить зміст захисту переважно до судової стадії вирішення спорів. Така позиція, на наш погляд, істотно